

Lapsenpiika

– Nouse ylös, kah, Emmi, etkö sinä kuule, kun rouva soittaa. Emmi, voi, voi, tuota tyttöä, kuinka raskaasti nukkuu. Emmi, Emmi!

Viimeinkin sai Silja häneen hiukan henkeä. Emmi nousi istumaan, murisi ja hieroi silmiään. Nukutti vielä kauheasti.

– Mitä nyt on kello?

– Viidettä käy.

Viidettä? Kolme tuntia oli hän maannut; puoli kaksi hän vasta oli saanut astiat pyyhityksi, heillä kun edellisenä iltana oli ollut vieraita, niin kuin useimmiten muulloinkin ja sitä ennen hän pari yötä oli saanut valvoa Lillin tähden, kun rouva oli ollut häissä, eikä lapsi tahtonut tyytyä sokerituttoon. Oliko kumma jos nukutti?

Hän oli vasta neljännellätoista. Ja hänen jalkojaan kolotti aina aamusilla, että ensimmältä oli kovin vaikea niille astua. Silja, joka makasi hänen kanssaan samassa sängyssä, sanoi sen olevan kasvamisen takia. Niitä pitäisi kassata, arveli Silja, mutta Emmi pelkäsi koskevan. Ja laihathan nuo olivat ilmankin, vieläkö niistä nyt sitten verta otetaisiin. Nukkuessa niitä ei milloinkaan kolottanut; mutta heti kun hän vaan oli päässyt valveille, ne alkoivat. Jos hän sitten sai vielä nukkua jälleen, ne samassa taas herkesivät.

Nytkin hänen siinä vuoteella istuessaan niitä jomotti polvesta aina kantapäähän saakka. Ja päättä painoi takaisin vuoteelle, painoi niin raskaasti, että oli mahdotonta päästä ylös. Olisiko hän milloinkaan maailmassa niin onnellinen että saisi yhtenäksään aamuna nukkua tarpeeksi asti?

Emmi hiveli jalkojaan. Pää kallistui niin alas, että leuka kosketti rintaan ja silmät menivät kiinni. Kädet jäivät liikkumattomiksi, hän hengitti syvään ja harvaan. Eikä aikaakaan, ennenkuin hän jo vaipui takaisin tilalleen.

Kello kilisi uudelleen. Silja survasi häntä kyynäspäällä kylkeen.

– Kumma paikka, ettei pidä saaman tuota luntua tottelemaan. Ylös siitä.

Hän survasi vielä kerran terävällä kyynäspäällä ja se sattui niin kipeästi rintaan että Emmiltä pääsi huuto.

– Mitäs sinua saa ajella kymmenen kertaa, ennenkuin nouse.

Emmi hoippuroitsi ylös; päätä huumasi, hän oli vähällä kaatua.

– Valele silmiäsi kylmällä vedellä, niin selviät paremmin, neuvoi Silja.

Mutta Emmi ei joutunut sitä tekemään, sillä kellon ääni taaskin kuului. Hän oli saanut hameet päälleen, silitti kahden käden hiuksiaan, hieroi silmiä tuon tuostakin ja kiirehti sisään.

– Minä olen kolme kertaa soittanut, sanoi rouva.

Emmi ei puhunut mitään, otti vaan Lillin hänen vierestään syliinsä.

– Pane sille kuivaa ympärille ja vie kätkeyeen; ei se kumminkaan enää viereen nuku.

Rouva kääntyi toiselle kyljelleen ja ummisti silmänsä. Kätkyt oli viereisessä huoneessa; sinne läksi nyt Emmi lapsen kanssa. Kiedottuaan sen kiviin kääreihin alkoi hän tuudittaa ja laulaa. Joku ajatus aina välillä heräsi, ei suuri eikä mutkainen, vaikka sai se laulun keskeytymään yhtäkaikki.

– Hs hss s. Aa aa aa a. – Nuku pois, lapseni, nuku. Tuutuu tupakkarulla. Kuka sun käski tänne tulla – voi, herra, kuinka nukuttaa. – Tulin pitkin

kassata – menetelmä, jolla ”paha” veri lasketaan jaloista pois

kätkyt - vauvan keinutettava sänky

Turun tietä, Porin tietä pötköttelin. – Silja miekkonen vetää vielä unta. – Tulin pitkin Turun tietä, Porin tietä pötköttelin. – Hs hss hss s. Aa aa aa aa a – .

Lilli nukkui ja silloin kallistui Emmikin lattialle pitkäkseen kätkyen viereen. Käsivarren pani päänsä alle ja ennen pitkää hän oli sikeässä unessa. Ei tiennyt mitään, vaikka Lilli melkein samaa päättä heräsi, hieroi nenäänsä ja katsoi kummastuen ympärilleen kun ei ketään ollut hänen luonaan. Hän pyrki nousemaan, vaan ei jaksanut; siihen sijaan hän pääsi syrjälleen ja sai päänsä kätkyen laidalle. Nyt hän älysi Emmin, ihastui ja koetti jokeltaen tarttua häneen kiinni. Silloin kallistui kätkyt. Hän vierähti alas ja löi otsansa kätkyen jalkaan.

Kipeä parkahdus sai äkkiä kaikki hereille.

– Jesus siunatkoon!

Emmi kävi kalman karvaiseksi, nähdessään lapsen lattialla vieressään. Hän sieppasi sen syliinsä, hyssytteli, näytteli valkeata ja keikutteli käsivarrelaan. Rouva kuuli, sitä hän koko ajan kauhulla ajatteli. Ja hädissään hän unohti ottaa selkoa oliko lapseen sattunut, vai säikähdyksestäkö se vaan itki.

Rouva aukaisi ovea. Emmi luuli pyörtyvänsä, koko maailma musteni hänen silmissään.

– Mikä sille tuli?

– Ei mikään.

Emmi ei tiennyt, mitä hän vastasi. Vaistomaisesti hän töyttäsi ulos sanoja, joista toivoi pelastusta, jos mahdollista.

– Mitä varten se noin itkee sitten? Kaiketi siihen jokin syy on?

Emmi koetti turhaan kaikkia keinoja saadaakseen lasta rauhoitetuksi.

– Anna minulle, sanoi rouva. Voi lasta, oma kultani, mikä sinua vaivaa? Herra jumala, mustelmahan sillä on otsassa.

Hän katsoi Emmiin, joka seisoi neuvottomana.

– Kuinka se on tullut, sano? Mykkäkö sinä olet?

– En minä tiedä.

– Varmaan olet sen pudottanut. Ehkä kätkyestä?

Emmi vaikeni ja katsoi maahan.

– Niin, nyt et kykene enää kieltämään. Mikä kelvoton ja huolimaton kapine sinä olet. Ensin podo-

tat lapsen ja sitten valehtelet vielä lisäksi. Minua onnetonta, kun olen sinua ottanutkaan. Mutta nyt tiedät myöskin, ettei sinua ensi vuonna täällä pidetä. Hanki itsellesi paikka muualta, mistä saat. Minä vaan en sinusta huoli, vaikken ikinä piikka saisi... Tyst, kultani, tyst, mamman oma lapsi. Kyllä mamma hankkii sinulle paremman hoitajan ensi vuonna, elä itke, elä.

Lilli taukosi, kun sai rinnan suuhunsa, ja vähän ajan päästä hän jo hymyili tyytyväisenä, vaikka kyynelhelmet vielä silmissä välkkyivät.

– Niin, kultani, niin, joko sinä naurat mammalle? Oma lapseni, kuinka kiltti se on. Tuommainen ruma mustelma nyt on otsassa.

Lilli ei sen koommin itkenyt sinä päivänä, iloinen hän oli niinkuin ennen, ehkä vielä hiukan iloisempikin. Nauroi Emmille, pisti sormen hänen suuhunsa ja repi hänen tukkaansa. Emmi pyyhki hänen hienolla kädellään poskiaa, sillä karpalon suuruiset vesihelmet niitä pitkin päivää kastelivat. Ja kun hän muisti, ettei hän kuuden viikon päästä enää saisi tuota pehmeätä, herttaista lasta sylissään pitää, eikä ikkunasta, kun hän kurjana hylkiönä käveli katua siitä ohitse, niin tätä kun hän ajatteli, taikka tunsu enemmän kuin ajatteli, silloin ajoivat vesihelmet toisiaan niin nopeasti, että yhtyivät ja saivat pienen lätäkön syntymään pöydälle.

– Katopa tuota, katopa tuota, sanoi hän Lillille, joka heti alkoikin sitä kämmenellään leipoa.

Edellä puolen päivää tuli rouvalle vieraita, tohtorinna Vinter ja rehtorska Sivén, hienoja ja yleviä molemmat, vaikkei sentään hetikään niin hienoja kuin meidän rouva, sanoi Silja ja samoin arveli Emmikin itsekseen.

Kun Silja vei kahvia sisään, lähetti rouva hänen mukanaan Emmille käskyn tuoda Lilliä vieraiden nähtäväksi. Emmi muutti hänelle kaikkein kauniimman myssyn päähän ja pani ihka uuden, vasta neulotun rintalapun eteen. Ne molemmat niin kaunistivat lasta, että Emmin täytyi kutsua Siljain katsomaan, ennenkuin vei häntä sisään.

Kuinka ne rouvat ihastuivat, kohta kun he vaan ovelle ilmestyivät!

– O, så söt!

Ja sitten he kilvalla ottivat Lilliä syliin, suutelivat ja puristelivat ja nauroivat.

– Så söt, så söt!

Emmi seisoi taempana ja myhäili. Ei hän oikein tiennyt mitä se oli tuo »så söt, så söt», päätti kuitenkin kaikesta, että se mahtoi merkitä jotain erinomaisen hyvää.

Mutta äkkiä he kävivät totisiksi. Rouva kertoi, mitä lienee kertonut. Emmi ei ymmärtänyt, kun se kävi ruotsiksi. Hän kuitenkin aavisti, kun näki kahistuksen heidän kasvoillaan.

– Herre gud, herre gud, nej, men tänk, stackars barn.

Kuusi silmää kääntyi yht'aikaa ensin suurimmalla säälillä mustelmaan Lillin otsassa, ja sitten kammoksuen Emmiin.

– Ett sådant stycke!

Emmi katseli mattoa lattialla ja odotti, että katoista jotain putoaisi hänen päähänsä, joka yhdellä kertaa löisi hänet murskaksi tai paiskaisi hänet syvälle maan alle. Sillä toista niin rikoksellista ei maailmassa varmaankaan ollut kuin hän, poloinen. Ei hän uskaltanut luoda silmiään ylös, mutta hän tiesi ja tunsu sen sormiensa ja varpaittensa nenissäkin, että ne yhä häneen katsoivat. Nuo hienot, ylevät rouvat, jotka itse eivät milloinkaan erehtyneet. Kuinka se olisi ollut mahdollistakaan, he kun olivat niin ylen viisaita ja niin paljon korkeammalla muista tavallisista ihmisistä.

– Saat viedä Lillin pois, kuului hänen korviinsa rouvan ääni.

Emmin kädet olivat äkkiä käyneet niin hervottomiksi, että hän pelkäsi pudottavansa lapsen, jos sen nyt syliinsä ottaisi.

– Kuuletko sinä?

– Där ser ni nu, hurudan hon är.

Emmi huojui eteenpäin ja sai kun saikin otetuksi nuo muutamat askeleet rouvan tuolin luokse. Toivo päästä heidän näkyvistään pois lasten kammarisiin jälleen, antoi hänelle voimia sen verran kuin tarvitsikin. Vai lieneekö vanha tapa tuon vaikut-

tanut, että käsivarret taas tottelivat ja tehtävänsä täyttivät niinkuin ennenkin.

Hän laski Lillin kätkeyeen; istui itse pallille viereen ja näytteli sille leikkikalua. Mutta Lilli oli nostanut molemmat jalkansa pystyyn ja tarttunut käsillään niihin kiinni. Se hänestä oli niin hauskaa leikkiä, että ääneen nauroi. Emmikin olisi nauranut, jos paha mieli ja kurkun tukahduttava ah-dinko olisivat sen sallineet.

Ihmetteli hän siinä istuissaan, ettei tänä aamuna ollenkaan muistanut sitä keinoa, jota ennen usein oli käyttänyt unta vastaan. Että nimittäin neulalla olisi pistelty ja raapinut käsivarsiaan. Siitä johtui koko suuri, auttamaton onnettomuus, joka nyt särki koko hänen elämänsä.

Illalla myöhään, kun kaikki jo olivat levolla, läksi Emmi ulos pihaan. Harmaan hämärää siellä oli ja hiljaista, mutta ylhäällä oli taivas tähdessä. Hän istui alimmalle portaalle ajattelemaan nykyistä ja tulevaista kohtaansa. Vaikka eihän se siitä ajattele-malla selvinnyt, yhtä harmaa ja hämärä oli kuin iltayö hänen ympärillään.

Sikseen hän sitten jättikin omat huolensa, ja katseli ylös siintävään korkeuteen, jossa taivaan kynttilät kirkkaasti paloivat. Ketkä onnelliset siellä mahtoivat olla niiden luona? Ja ketkä nykyisistä ihmisistä sinne pääsivät? Tokkohan piiosta yksikään? Mutta herrasväki varmaan kaikki. Tiettyähän se, ne kun olivat niin verrattomasti paljon parempia jo täälläkin. Hän mietti vielä, kumpaisetko mahtoivat noita kynttilöitä aina iltaisin sytyttää, enkelitkö vai ihmiset? Taikka muuttuivatko ihmiset siellä enkeleiksi? Ja pienet lapset, jotka varhain kuolivat? Ketkähän niitä tuodittivat ja hoitivat? Vai eivätköhän ne taivaassa hoitoa tarvinneetkaan?

Silja aukaisi ovea ja kiirehti häntä pois.

– Hittoako sinä siellä kylmässä istut?

– Kuule, Silja, puhui Emmi riisuessaan, minkähäntähden me olemme niin pahoja, me piät?

– Etkö sinä tiedä?

– En.

– Sentähden, että meidän täytyy valvoa niin paljon. Ennätämme tehdä puolta enemmän syntiä. Katsos herrasväki kun nukkuu pitkään aamusilla tuonne yhdeksään ja kymmeneen, niin jää vainen moni paha työ tekemättä.

Niin kait se oli. Jos hänkin olisi saanut kauvemmin nukkua aamulla, ei Lilli olisi hänen tähtensä kätkeystä pudonnut.

Seuraava pyhä oli kolmas pestaus-sunnuntai. Emmille annettiin päästökirja käteen ja käskettiin menemään kirkonmäelle.

Siellä oli kauheasti väkeä; pestin antajia ja pestin ottajia. Suurissa pulkissa seisoivat, kaikkialla näytti olevan tuttuja ja ystäviä, joiden kanssa olivat kuin liitossa.

Emmi tunsu itsensä hyljätäksi ja yksinäiseksi. Kuka hänestä palvelukseensa huolisi, pieni ja häiveröinen kuin hän oli?

Hän seiso i kirkon seinämällä päästökirjoineen ja odotti. Isäntiä ja emäntiä kulki ristiin rastiin ohitse, vaan eiväthän ne häneen katsoneetkaan.

Nuoria miehiä istui siinä lähellä kirkon portaila.

– Tyttö hoi, tules tänne, sanoi heistä muudan.

Toiset nauroivat ja kuiskuttelivat keskenään.

– Tule, tule, kah, mitä sinä arvelet. Rinnalle istumaan tänne.

Emmi punastui ja väistyi loitommaksi. Sattui samassa herra ja rouva hänelle vastaan. Lienevätkö nuo sentään oikeata herrasväkeä olleet, koska pa oli rouvalla huivi päässä ja herran vaatteet kovin kuluneet.

– Entä tuo, sanoi herra, osoittaen kepillään Emmiä. Hänellä ei ainakaan mahtaisi olla suuria vaatimuksia palkan suhteen. Vai kuinka?

– Minkä herrasväki vaan tahtois antaa. Minä siihen tyydyn, vastasi Emmi hiljaa.

Arka toivo heräsi hänen povessaan.

– Mitä tuolla tekee? Jaksaneeko edes vesikorvoa kantaa?

– Kyllä minä toki jaksan.

– Ja osaat sinä pyykkiä pestä?

– Olen minä sitäkin jo tehnyt.

– Otetaan pois; hän näyttää siivolta ja hiljaiselta, sanoi herra.

Mutta rouva vielä epäili.

– Eikö liene kivulias, koska on niin laiha.

Emmi muisti jalkojaan; mutta ei hän uskaltanut niistä puhua, silloin heti olisivat hänet hyljänneet.

– Oletko sinä kivulias? kysyi herra katsellen päästökirjaa, jonka hän oli siepannut Emmiä kädestä.

– En, kuiskasi Emmi.

Itsekseen hän päätti, ettei koskaan valittaisi, kottotti jalkoja kuinka kovasti hyvänsä.

Herra pisti päästökirjan taskuunsa: antoi hänelle pari markkaa pestiä ja niin oli asia ratkaistu.

– Tulet köyri-iltana Karvoson taloon ja kysyt Hartosen herrasväkeä, sanoi rouva. Mutta köyri-iltana joi!

Emmi läksi kotiin.

– Huonoon paikkaan jouduit, sanoi Silja, joka tunsu tuon herrasväen, köyhää ja kurjaa elanto ja rouva semmoinen heittiö, ettei sillä milloinkaan palvelijat pysy vuottakaan. Ei kuulu edes ruokaa annettavan muuta kuin määrältä ja hyvin niukasti.

Emmi sävähti punaiseksi. Mutta tointui samalla ja vastasi:

– Mistä niitä parhaita paikkoja kaikille riittää. Muutamat saavat tyytyä huonompiin ja kiittää onneaan, etteivät mieron tielle joutuneet.

Hän otti Lillin syliinsä ja painoi kasvojaan lapsen lämpimää rintaa vasten. Lilli tarttui molemmin käsin hänen hiuksiinsa ja jokelsi: »tä, tä, tä».

Minna Canth, Kertomuksia. 2008/1887.

pesta us – palkkaaminen palvelukseen

päästökirja – erokirja, työtodistus

muudan – muuan

köyri – kekri eli vanha kansanomai n syysjuhla pyhäinpäivän yhteydessä

joutua mieron tielle – joutua kodittomaksi kerjäläiseksi